

სომატური კომპონენტები ფრანგული ენის ფრაზეოლოგიაში

ფრანგული ენის ფრაზეოლოგიური შემადგენლობა მუდამ ივსება ახალი ლექსიკური ერთეულებით. ფრანგული ენის ლექსიკური ერთეულები, ისევე როგორც ნებისმიერი სხვა ენისა, განიცდიან ეპოქის, ისტორიის, კულტურის გავლენას, ასევე ასახავენ ადამიანთა მოღვაწეობასა და მათ ტრადიციებს დროის გარკვეულ მონაკვეთში. ფრანგულ ენაში, სომატური კომპონენტები წარმოადგენენ ძალზე პროდუქტიულ ლექსიკურ ჯგუფებს ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა სიტყვაწარმოების ფორმირებაში. მეტი შთაბეჭდილების მოხდენისა და საკუთარი აზრის უფრო სრულყოფილად გადმოცემის მიზნით, ადამიანები ხშირად იყენებენ ისეთ სიტყვაშეერთებებს, რომლებშიც ფიგურირებს სხეულის ნაწილები (თავი, ფეხი, ხელი, თითები და ა.შ.). ფრანგულ ენაში, სომატური გამონათქვამები გამოიყენებიან გადატანითი მნიშვნელობით, მაგალითად, შედარებებში, მეტაფორებში, იდიომებში, ანდაზებსა და თქმებში, მხატვრულ ნაწარმოებებში. სხეულის ნაწილები და მათი სახელწოდებები გამოიყენებიან არა მარტო პირდაპირი აზრით, არამედ ასევე სიმბოლური მნიშვნელობითაც. მაგალითად, გამონათქვამი **Connaître sur le bout de son doigt** (სიტყვა-სიტყვით: “ცოდნა თითის წვერზე”) ქართულად ითარგმნება «ხუთი თითივით ცოდნა». ადამიანის სხეულის ორგანოები (თვალები, ყურები, ცხვირი) იღებენ ნებისმიერ ინფორმაციასა და უწყებას. ენა, როგორც ადამიანის ბიოლოგიური ორგანო, პასუხისმგებელია მეტყველების ინფორმაციის გადაცემაზე. ადამიანის სხეულის ორგანოები აწარმოებენ იმ მოძრაობასა და ჟესტებს, რომლებიც საჭიროა ურთიერთობისათვის. სხეულის ყველა ნაწილი საჭიროა ადამიანის სრულფასოვანი მოღვაწეობისათვის. მაგალითად, ხშირად გვეხვები ფრაზები: «**შენ რა, ხელები არა გაქვს?**» ან «**შენ რა, ფეხები არა გაქვს?**», “**Vous avez pas de mains? Vous avez pas de pieds?**” ეს ფრაზები, ქართულ და ფრანგულ ენებზე, გამოიყენება ირონიულად იმ შემთხვევაში, როდესაც ადამიანი არ ასრულებს იმას, რასაც თხოვენ, ან არ მიდის იქ, სადაც თხოვენ წასვლას. **La tête** (თავი) მართავს აზროვნებასა და გონებას. ამას მოწმობს სომატიზმთა ძირითადი კონოტაციური მნიშვნელობა იმ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში, რომლებშიც ჩანს ჭკუისა და გონივრულობის არსებობა ან არ არსებობა; მაგალითად: **garde la tête claire** – ნათელი თავის ქონა ან **la tête sur les talons tomber** – შეეყვარება ყურებადდე. ყურადღის მიპყრობის უნარი აისახება ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში: **la tête coup** – თავის ჩაქინდრვა; **faire avec la tête** – თავგზის არაბნევა. ლექსიკური კომპონენტი **Les cheveux** (თმები) გამოიყენება ფრანგული ენის ფრაზეოლოგიური ერთეულების იმ შემადგენლობაში, რომელიც გვაძლევს რაიმე ემოციის განსაზღვრებასა და კონოტაციას; მაგალითად, შიშის გამოხატვა: **dresser les cheveux sur la fin** – «თმების ყალყზე დადგომა»; ფრაზა, რომელიც გამოხატავს წყენის, გაჯავრების გრძნობას: **déchirer les cheveux** – «საკუთარი თმების დაგლეჯვა». ლექსიკური კომპონენტი **Les yeux** (თვალები) გამოხატავს ღიაობას, სიმბოლოა ინფორმაციის მიღებისა, ასახავს ადამიანის ემოციურ და ფსიქიკურ მდგომარეობას; მაგალითად: **être tous yeux** – მახვილი თვალი.

ლექსიკური ერთეული **Le nez (ცხვირი)** – მიეკუთვნება სასუნთქ სისტემას და უკავშირდება სუნთქვის პროცესს. მისი ძირითადი მნიშვნელობაა – სიახლოვის აღნიშვნა, ხშირად შეეფარდება ინფორმაციის მიღებას, მაგალითად: **au – delà de leur propre nez pas voir** – «საკუთარი ცხვირის იქეთ ვერ ხედავს». ცხვირს აქვს კიდევ ერთი სიმბოლური მნიშვნელობა, რომელიც გულისხმობს არაჯანმრთელ ცნობისმოყვარეობას, ბიწიერებას, ნაკვს: **passer leur nez dans leurs affaires** – «სხვის საქმეებში ცხვირის ჩაყოფა». ლექსიკური ერთეული **La bouche (პირი)** ის ორგანოა, რომლის საშუალებითაც ადამიანები მეტყველებენ. სწორედ ეს არის მისი სიმბოლური მნიშვნელობა ფრანგულ ენაში. **Les dents (კბილები)** – სიმბოლოა აგრესიული და დამცველი ძალისა, რომლის ისტორიასაც მივყავართ ღრმა ანტიკურ ეპოქაში. მაგალითად: **l’œil pour l’œil / le dent pour le dent** – თვალი თვალის წილ, კბილი კბილის წილ; **armés jusqu’aux dents** – კბილებამდე შეიარაღებული. **L’oreille (თვალი)** ისევე, როგორც **les yeux (თვალები)** – ადამიანის ეს ორგანოები საშუალებას გვაძლევენ, რომ აღვიქვათ ინფორმაცია გარე სამყაროდან. შესაბამისად, ფრანგული ფრაზეოლოგიზმები, რომლებიც უკავშირდებიან ამ ორგანოს, გამოიყენებიან იმ მიზნით, რომ აღნიშნონ შეცნობისა და მოსმენის უნარი: **toutes les oreilles pour écouter** – ყურადღებით მოსმენა. საინტერესოა, რომ ყურები ხშირად ასოცირდება რაიმე საიდუმლოს ან სურვილის გაგებასთან: **dresser les oreilles** – ყურების დაცქვეტა. **La langue (ენა)** სიმბოლოა ურთიერთობისა და ინფორმაციის გადაცემისა, მაგალითად: **hirondelle de langue** – ენის მუცელში ჩავარდნა, ენის გადაყლაპვა. ფრაზეოლოგიზმებში ხშირად გვხვდება ორგანოს ისეთი მნიშვნელობა, რომელიც მიუთითებს ზედმეტ ყბედობაზე და სიტყვის მნიშვნელობა იღებს ნეგატიურ კონოტაციას: **ma langue – mon ennemi** - ჩემი ენა - ჩემი მტერია; **donner un lâche pour sa langue** – ენის ამოდგმევინება / თავშეუკავებლობა. **Le coeur (გული)** – ამ კომპონენტის გამოყენება ფრაზეოლოგიზმებში გრძნობითი ხასიათისაა და გადმოსცემს ხასიათსა და ემოციას. მაგალითად, გამოხატავს გულწრფელობას: **du coeur** – სუფთა გულით, გულწრფელად; **du fond du coeur** – მთელი გულითა და სულით; ტკივილს: **mon coeur saigne** – გულზე ცეცხლი ეკიდება, გული უდუღს; **mal au coeur** – გული ტკივა; წარმატებებს: **gagner le coeur de qqn.** – ვინმეს გულის მონადირება; განცდას: **prendre qch. à coeur** – რაიმეს გულთან ახლოს მიტანა. ეს სომატიზმი არ შემოიფარგლება ერთი მნიშვნელობით, იგი ხშირად გამოიყენება ადამიანთა ხასიათის აღწერისას: **avoir un bon coeur / avoir un grand coeur** – ოქროს გულის, კეთილი გულის, დიდი გულის ქონა. სიტყვა «გული», ძირითადად, დადებით თვისებებს გულისხმობს: სიყვარულს - **ouvrir votre coeur** – გულის გახსნა; **épaicher son coeur** - გულის გადაშლა, გრძნობების გამხელა. **La main (ხელი)** მრავალი მნიშვნელობით ვგვხვდება, რომელთა შორის ყველაზე მეტად გამოიყენება ხელის ჟესტით მინიშნების ფუნქციით, ანუ არავერბალური ურთიერთობის საშუალებით. მრავალი ფრაზეოლოგიური ერთეული შეიცავს ამ სომატიზმს რაიმეს მიღების მნიშვნელობით: **prendre en mains** – ხელით წვდომა; **tenir dans leurs mains** – ხელში დაჭერა; **entrer dans les mains de qqn.** – ვინმეს ხელში მოხვდომა. მოქმედების მნიშვნელობით: **délivrer les mains** – ხელების გახსნა, გადატანითი მნიშვნელობით - ნებაზე მიშვება, გზის გახსნა. სომატური მნიშვნელობით ვგვხვდება ფრაზეოლოგიზმებში: **changer de main** – ხელიდან ხელში გადასვლა; **première main** – პირველი ხელით (რაიმეს გაგება, რაიმეს ყიდვა). სომატური კომპონენტი **Les épaules (მხრები)** წარმოადგენს პასუხისმგებლობის, შრომისმოყვარეობის სიმბოლოს: **épaule contre épaule** – მხარში დგომა. **Le pied / la jambe (ფეხი)** სიმბოლოა მოძრაობისა, სიჩქარისა. სომატიზმები ასახავენ სიმყარის ან არასიმყარის მნიშვნელობას (როგორც პირდაპირი, ასევე გადატანითი მნიშვნელობით) და საკუთარი თავის რწმენას: **debout avec un pied dans la tombe** – საფლავთან ცალი ფეხით დგომა. უნივერსალურია

მარცხენა ფეხის უარყოფითი სემანტიკა: **debout avec le pied gauche** – მარცხენა ფეხზე ადგომა. ფრაზეოლოგიური ერთეული სიტყვით **le genou** (მუხლი) ხშირად არის ისეთ ნეგატიურ მოვლენათა სიმბოლო, როგორებიცაა დამცირება, დამონება, სიმხდალე: **mettre qq. sur les genous** – ვინმეს მუხლებზე დაჩოქება.

ამგვარად, სხეულის ნაწილთა უმეტესობა და მათი მნიშვნელობები ატარებენ კონოტაციურ სიმბოლურ მნიშვნელობებს, რომლებიც გამომდინარეობენ “სხეულის ნაწილების” ძირითადი მნიშვნელობებიდან მეტონიმიური გადატანის საფუძველზე.

ლიტერატურა:

Grosse G., Les expressions figées en français, Paris, 2019.

Rey A., Chantreau S. Dictionnaire des expressions et locutions, Paris, 1993.

Verdegel J. Les unités phraséologiques somatiques, Paris, 2018.

Tsiuri Akhvlediani

Iv. Javakhishvili Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia

Somatic Components in French Phraseology

Abstract

The phraseological composition of the French language is always filled with new lexical items. Lexical units of the French language, like any other language, are affected by the era, history, culture and also reflect the activities of people and their traditions in a certain period of time.